

УДК 338.3

В.В. Петренко

Оцінка галузевого економічного потенціалу

Удосконалено теоретико-методичний підхід до оцінки економічного потенціалу в галузевому прояві. Запропоновано враховувати вплив екологічності регіону на діяльність галузі у цьому регіоні.

Ключові слова: економічний потенціал, коефіцієнт екологічності, оцінка, показник, регіон, рейтинг, фактор.

Постановка проблеми та мета статті

У сучасних умовах розвитку України значно підвищується роль регіонів, що робить актуальним аналіз економічного потенціалу регіонів. У той час не менш важливим є вивчення економічного потенціалу сфер та видів діяльності представлених у регіоні.

З метою підвищення ефективності використання економічного потенціалу галузей виникає необхідність в їх кількісному і якісному вимірі та оцінці. Найбільшої актуальності при підході до вивчення галузей економіки набуває економічна діагностика, яка дозволяє не тільки оцінити відхилення від бажаного стану системи, а й визначити причини такого відхилення з метою їх усунення.

Метою даної роботи є розроблення теоретико-методичного підходу до оцінки економічного потенціалу галузі.

Викладення основного матеріалу

Економічний потенціал регіону – це змінний показник, який залежить від кількості і якості економічних ресурсів.

У роботі [1] зазначено, що величина сумарного економічного потенціалу регіону дорівнює сумі економічних оцінок локальних потенціалів у грошовому вираженні

$$\text{ЭПР} = \sum_{i=1}^n \text{ЭП}_i, \quad (1)$$

де ЭПР – величина економічного потенціалу регіону у річному вимірі, грн;

ЭП_i – економічна оцінка локальних потенціалів у річному вимірі, грн;

$i = 1, 2, \dots, n$ – кількість локальних потенціалів.

Базуючись на висновках дослідника [1], зробимо таке припущення. Економічний потенціал галузі (сфери послуг) у регіоні (ЕПГ) – це змінний (динамічний) показник, який залежить від кількості і якості економічних ресурсів, задіяних у галузі. Величина сумарного економічного потенціалу галузі дорівнює сумі оцінок локальних потенціалів галузі у грошовому вираженні.

Здебільшого автори у структурі економічного потенціалу виділяють такі його елементи: природничо-ресурсний, трудовий, інвестиційний, інноваційний.

Взаємодія цих потенціалів відбувається в середовищі, де має місце загальний вплив виробництва на навколишнє природне середовище.

Петренко Вікторія Вікторівна, асистент кафедри економіки Сумського державного університету.

© В.В. Петренко, 2009

Тобто коли мова йде про економічний потенціал сфери послуг (суму локальних потенціалів), то треба також враховувати, що на нього чинить вплив діяльність інших галузей економіки. Цей вплив може бути як негативним так, і позитивним. Наприклад, позитивним він може бути у результаті НТП, а негативним – внаслідок забруднення навколишнього природного середовища.

В усякому разі позитивний вплив деяким чином відбивається через показники інноваційно-інвестиційного напрямку, а ось негативний вплив, який стосується, зокрема забруднення не враховується.

Існує підхід [4] щодо оцінки забруднення навколишнього середовища шляхом урахування екологічних витрат. Показник інтегральних екологічних витрат відбиває здатність галузі працювати з мінімальним споживанням природних ресурсів, високим ступенем переробки, тобто низьким коефіцієнтом утворення відходів різних типів, і високим рівнем вартості, доданої людською працею.

Виходячи з вище викладеного, величина сумарного економічного потенціалу галузі у регіоні дорівнює сумі економічних оцінок локальних потенціалів конкретної галузі у конкретному регіоні з урахуванням коефіцієнта екологічності регіону у грошовому вираженні:

$$EПГ = \sum_{i=1}^n EP_i \times K_i, \quad (2)$$

де $EПГ$ – величина економічного потенціалу галузі за рік, грн;

EP_i – економічна оцінка локальних потенціалів галузі за рік, грн;

$i = 1, 2, \dots, n$ – кількість локальних потенціалів;

K_i – коефіцієнт екологічності регіону.

Коефіцієнт екологічності регіону – це об'єктивний індикатор технологічного рівня виробництва.

При такому підході технологічний рівень будь-якого виробництва й динаміку його ефективності можна охарактеризувати наступними показниками:

- обсяг забору або використання свіжої води із природних джерел, тис. куб. м ;
- обсяг скидання забруднених стічних вод, тис. куб. м;
- обсяг викиду забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел, тис.т.;
- загальний пробіг автотранспортних засобів, тис. км (або оцінка викидів рухливих джерел, тис.т.);
- обсяг токсичних відходів, що утворилися, (I-IV кл. небезпеки), тис. т;
- загальна площа, зайнята забудовою, дорогами, порушеними землями, смітниками, а також затоплених водоймищами, тис. га.

Більшість із цих показників входять до складу статистичної звітності, що збирається офіційно в країні.

Порівняння можливе тільки в тому випадку, якщо показники, що використані об'єктивно вимірними, характеризують вплив на природне середовище, можуть бути виражені чисельно, і при цьому для всіх підприємств (різних галузей і технологій) застосований однотипний набір ознак.

Щоб співвіднести вплив на середовище з масштабами діяльності оцінюваних галузей, усі показники нормуються на кількість зайнятих у виробництві людей. Це доволі реалістичний спосіб, що дозволяє порівнювати екологічну ефективність підприємств різних галузей, у т.ч. підприємств різного розміру. Застосування

ЧАСТИНА 2 НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

нормування на одиницю виробленої продукції не дозволяє коректно зрівняти підприємства різних галузей, оскільки вони випускають різні типи продукції (нафту, сталь або житло). Вартісні обсяги виробництва також не придатні, оскільки часто залежать від динаміки і співвідношення цін у різних галузях, державних дотацій або маніпуляцій з податками.

Коефіцієнт екологічності регіону залежить від декількох факторів:

$$Ki = f(X_1; X_2; \dots X_n), \quad (3)$$

де $X_1 - X_n$ – фактори впливу на коефіцієнт екологічності

Визначити коефіцієнт екологічності регіону можна вже відомим аналітичним методом [2] при порівнянні вказаних у рівнянні (3) характеристик регіону, що аналізується з середніми даними по Україні:

$$Ki = \sum_{f=1}^m (1 - p_i^f) \cdot \lambda^f, \quad (4)$$

де Ki – коефіцієнт екологічності регіону i ;

p_i^f – відносний показник фактора екологічності певного регіону i ;

$p_i^f = \frac{\Pi_i^f}{\Pi_{\max}}$, якщо більшому значенню фактора f надано перевагу;

$p_i^f = \frac{\Pi_{\min}}{\Pi_i^f}$, якщо перевагу надано меншому його значенню;

f – фактор, який є вирішальним для певного регіону, $f = \overline{1, m}$;

λ^f – вагомість f -фактора;

Π_i^f – значення фактора f регіону i ;

Π_{\min} – найменше значення фактора f ;

Π_{\max} – найбільше значення фактора f

Позначимо вище описані показники, тобто:

X_1 – обсяг використання свіжої води на виробничі потреби, тис. куб. м;

X_2 – обсяг скидання забруднених зворотних вод, тис. куб. м;

X_3 – обсяг викиду забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел – тис. т;

X_4 – обсяг викиду забруднюючих речовин в атмосферу від пересувних джерел – тис. т;

X_5 – обсяг токсичних відходів, що утворилися (I-III кл. небезпеки), тис. т.

Існують й інші показники, але статистична інформація за ними або відсутня, або досліджується нерегулярно, тобто виникають утруднення з можливістю дослідити їх зміни за роками. Тому поки що обмежимося зазначеними показниками.

Усі показники нормуємо в розрахунку на середню кількість зайнятих у виробництві людей у віці 15-70 років в тис. осіб ($\Pi_1 - \Pi_5$).

Визначаємо коефіцієнти екологічності регіонів за описаною вище методикою (розрахунки здійснюємо за допомогою засобів програмного комплексу MS Excel).

Розрахунки отримані аналітичним методом (формула 4) за допомогою програмного комплексу MS Excel, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Розрахунок коефіцієнтів екологічності регіонів за 2006 рік

	П ₁	П ₂	П ₃	П ₄	П ₅	К
Україна	0,279	0,188	0,233	0,106	0,114	0,846
АРК	0,091	0,088	0,038	0,098	0,198	0,757
Вінницька	0,107	0,003	0,187	0,106	0,012	0,650
Волинська	0,058	0,002	0,028	0,104	0,002	0,477
Дніпропетровська	0,709	0,417	0,696	0,109	0,192	0,865
Донецька	0,565	0,644	0,778	0,110	0,328	0,866
Житомирська	0,081	0,040	0,027	0,106	0,009	0,722
Закарпатська	0,017	0,024	0,047	0,083	0,039	0,564
Запорізька	1,069	0,537	0,303	0,142	0,504	0,892
Івано-Франківська	0,146	0,050	0,516	0,094	0,024	0,813
Київська	0,951	0,020	0,137	0,118	0,011	0,831
Кіровоградська	0,035	0,046	0,049	0,086	0,006	0,669
Луганська	0,120	0,211	0,490	0,118	0,060	0,848
Львівська	0,051	0,168	0,103	0,090	0,003	0,726
Миколаївська	0,219	0,053	0,039	0,088	0,439	0,762
Одеська	0,071	0,176	0,040	0,094	0,006	0,730
Полтавська	0,139	0,007	0,134	0,140	0,157	0,796
Рівненська	0,191	0,054	0,038	0,089	0,011	0,750
Сумська	0,076	0,018	0,052	0,091	0,246	0,736
Тернопільська	0,063	0,007	0,047	0,083	0,001	0,519
Харківська	0,070	0,015	0,140	0,109	0,062	0,778
Херсонська	0,063	0,055	0,029	0,099	0,055	0,720
Хмельницька	0,080	0,012	0,031	0,068	0,002	0,591
Черкаська	0,084	0,034	0,069	0,112	0,013	0,783
Чернівецька	0,063	0,019	0,012	0,078	0,001	0,349
Чернігівська	0,179	0,058	0,080	0,091	0,025	0,789
м. Київ	0,337	0,305	0,019	0,146	0,006	0,757
м. Севастополь	0,218	0,163	0,023	0,106	0,004	0,725

Слід зазначити, що розрахунки проводилися з коефіцієнтом вагомості 0,2 для кожного показника. Отримані результати дають змогу оцінити рівень екологічності того чи іншого регіону у співвідношенні до середнього показника в Україні. Чим менший показник, тим більший рівень екологічності регіону знову ж таки в порівнянні.

За результатами оцінки рівня екологічності регіони розташувалися так (табл. 2).

Висновки

Висновки стосовно аналізу отриманих результатів невтішні. Як бачимо, Україна в цілому має досить низький показник рівня екологічності, що свідчить про високе споживання природних ресурсів, низький ступінь переробки і низький рівень доданої людської вартості.

ЧАСТИНА 2 НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Таблиця 2 – Рейтинг екологічності регіонів за 2006 рік

Рейтинг	Область (місто, регіон)	К
1	Чернівецька	0,349
2	Волинська	0,477
3	Тернопільська	0,519
4	Закарпатська	0,564
5	Хмельницька	0,591
6	Вінницька	0,650
7	Кіровоградська	0,669
8	Херсонська	0,720
9	Житомирська	0,722
10	м. Севастополь	0,725
11	Львівська	0,726
12	Одеська	0,730
13	Сумська	0,736
14	Рівненська	0,750
15	АРК	0,757
16	м. Київ	0,757
17	Миколаївська	0,762
18	Харківська	0,778
19	Черкаська	0,783
20	Чернігівська	0,789
21	Полтавська	0,796
22	Івано-Франківська	0,813
23	Київська	0,831
	Україна	0,846
24	Луганська	0,848
25	Дніпропетровська	0,865
26	Донецьк	0,866
27	Запорізька	0,892

Отримані результати дослідження можуть бути використані для розрахунку економічного потенціалу галузей, зокрема сфери екологічних послуг.

1. Максимов В. В. Экономический потенциал региона (анализ, оценка и использование) / В. В. Максимов. – Луганск : ВНУ им. Владимира Даля, 2002. – 360 с.
2. Маркетинг: бакалаврський курс : навч. посіб. ; за ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 976 с.
3. Экономический потенциал региона: анализ, оценка, диагностика : монография / [Тищенко А. Н., Кизим Н. А., Кубах А. И., Давыскиба Е. В.]. – Х. : ИД «ИНЖЕК», 2005. – 176 с.
4. Социально-экологическая ответственность и рейтинги российского бизнеса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nera.biodat.ru/ratings/>.

Отримано 27.02.2009 р.

В.В. Петренко

Оценка отраслевого экономического потенциала

Усовершенствованно теоретико-методический подход к оценке экономического потенциала в отраслевом проявлении. Предложено учитывать влияние экологичности региона на деятельность отрасли в этом регионе.

Ключевые слова: экономический потенциал, коэффициент экологичности, оценка, показатель, регион, рейтинг, фактор.